

Nr 57.

Ankom till riksdagens kansli den 27 maj 1920 kl. 4 e. m.

Konstitutionsutskottets utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse av §§ 4, 28, 33 och 108 regeringsformen samt § 70 riksdagsordningen.

Närvarande: herrar Larsson i Västerås, frih. Adelswärd,* Hellberg, K. J. Ekman, Thulin,* von Geijer,* von Hofsten,* Vindahl,* H. G. Andersson,* Larsén,* Magnusson i Tumhult,* Janson i Kungsör,* Jansson i Edsbäcken, Zander,* Hansson i Gärda, Leander,* Forssell* och Karlsson i Vadstena.*

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Till konstitutionsutskottets handläggning hava båda kamrarna hänvisat en av Kungl. Maj:t till riksdagen avlåten proposition, nr 262, vari Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga här nedan intagna förslag till ändrad lydelse av §§ 4, 28, 33 och 108 regeringsformen samt § 70 riksdagsordningen.

Samtidigt härmed har utskottet till behandling förehaft en i första kammaren väckt motion, nr 303, vari herr *Lindhagen* hemställt,

»att riksdagen med anledning av propositionen nr 262 rörande grundlagsändringar i och för kvinnors tillträde till statstjänst måtte jämte — antagande av propositionens förslag till förändringar i §§ 4, 33 och 108 regeringsformen samt § 70 riksdagsordningen — dessutom för sin del besluta nedannämnda grundlagsändringar nämligen:

Bihang till riksdagens protokoll 1920. 5 saml. 44 häft. (Nr 57—58.) 1

1:o) följande förändrade lydelse av propositionens förslag till ny avfattning av § 28 *regeringsformen*:

»Konungen äger att i statsrådet utnämna och befordra svenska män och kvinnor, gifta såväl som ogifta, till alla de ämbeten och tjänster, högre och lägre, vilka äro av den egenskap, att Konungen fullmakter därå utfärddar, dock böra vederbörande förut med förslag hava inkommit, där sådana hittills ägt rum. Konungen vare ock obetaget att efter vederbörandes hörande, eller uppå deras framställning, till lärarebefattningar vid universiteterna, de teologiska lärartjänsterna likväl undantagna, såsom ock till lärare- och andra beställningar vid andra inrättningar för vetenskap, slöjd eller skön konst, ävensom till läkarebefattningar, kalla och befordra även *utländska undersåtar* av utmärkt förtjänst, de där den rena evangeliska läran bekänna. Likaledes må Konungen kunna uti militära ämbeten nyttja *utländska undersåtar* av sällsynt skicklighet, men icke till kommandanter i fästningarna. Till konsul må ock *utländsk undersåte* nämnas, där lön ej är med befattningen förenad.

Till prästerligt ämbete — — — svenska kyrkan.

Konungen fäste vid alla befordringar avseende endast å de sökandes förtjänst och skicklighet men icke på deras börd, *kön eller annat civilstånd*. *Ej må någon tilläggas ringare tjänsteförmåner för lika arbete allenast på grund av olikhet i kön*. Kvinna må *kunna utnämnas* till prästerlig tjänst i den ordning och enligt grunder, som bestämmas i den uti 87 § 2 mom. stadgade ordning.

Varje departementschef — — — under departementet höra.»

Eller om detta icke kan bifallas, att § 28 i förslaget omredigeras så, att dels även grunderna för mäns utnämning må hänvisas till enahanda särskilda avgöranden av Konung och riksdag, som enligt förslaget skulle gälla allenast för kvinnor, samt dels detta särskilda avgörande, vare sig det kommer att omfatta grunder för både män och kvinnors anställning eller endast kvinnors anställning, skall i båda fallen ske genom lag.

2:o) Sådan ändring i § 17 *regeringsformen*, att i dess föreskrifter om utseende av *justitieråd* och *regeringsråd* ordet »män» utbytes mot »personer».

3:o) Sådan ändring av § 21 *regeringsformen* andra stycket rörande utseende för visst ärende av *särskild ledamot av lagrådet*, att ordet »man» utbytes mot ordet »person».

4:o) Sådan ändring i § 27 *regeringsformen* beträffande dess föreskrifter, nämnande av *justitiekanslär*, att ordet »man» utbytes mot ordet »person».

5:o) Sådana ändringar i §§ 96 och 97 regeringsformen samt § 68 riksdagsordningen, att i dessa lagrumms föreskrifter rörande *justitieombudsman* och *militieombudsman* orden »man» och »män» utbytas mot orden »person» och »personer».

Beträffande motiveringen får utskottet hänvisa till motionen.

I anledning av motion av herr Moberger hemställde konstitutionsutskottet vid 1919 års lagtima riksdag, »att riksdagen, i anledning av förevarande motion måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta utarbета och för riksdagen framlägga förslag till sådana ändringar av regeringsformen, att de hinder, denna grundlag uppställer för kvinnor att bekläda statstjänster, måtte undanröjas.»

*Utskottets
yttrande.*

Denna utskottets hemställan bifölls av andra kammaren men avslogs av den första, varför frågan för denna gång förföll.

Emellertid tillsatte Kungl. Maj:t den 27 maj 1919 särskilda sakkunniga för att inom justitiedepartementet biträda med utredning av frågan om beredande av utsträckt behörighet för kvinnor att vinna tillträde till civil statstjänst. Dessa sakkunniga avgåvo den 14 februari 1920 ett betänkande nr 1 angående kvinnors tillträde till fullmaktstjänster, vilket betänkande till väsentlig del har legat till grund för förevarande kungl. proposition. Beträffande historiken och den principiella utredningen kan utskottet därför hänvisa, förutom till sitt utlåtande nr 19 vid 1919 års lagtima riksdag och till departementschefens yttrande vid propositionens föredragning, jämväl till detta de sakkunnigas betänkande.

Utskottet, som liksom föregående år i princip är av åsikten, att de hinder, grundlagarna uppställa för kvinnors beklädande av statstjänster, böra undanröjas, anser sig kunna tillstyrka förevarande kungl. proposition endast med den ändring, att första punkten i § 28 regeringsformen bibehålles i sin nuvarande lydelse. Utskottet kan nämligen icke finna skäl för att, såsom i propositionen föreslagits, låta ordet »infödde» utgå. Visserligen hava inom utskottet sympatier förefunnits för det av herr Lindhagen framlagda förslaget, vilket i högre grad än Kungl. Maj:ts proposition syftar till konsekvent genomförande i berörda hänseende av principen om likställighet mellan man och kvinna. Det i Kungl. Maj:ts proposition framlagda förslaget är emellertid enligt utskottets uppfattning för närvarande tillfyllest, och anser sig utskottet icke utan föregående utredning kunna tillstyrka en mera genomgripande förändring av berörda grundlagsparagrafer i den riktning, som av herr Lindhagen föreslås.

Utskottet får alltså hemställa,

1) att riksdagen, med förklaring att förevarande kungl. proposition icke kunnat av riksdagen i oförändrat skick antagas, måtte såsom vilande till vidare grundlagsenlig behandling antaga följande

Förslag

till

ändrad lydelse av §§ 4, 28, 33 och 108 regeringsformen samt § 70 riksdagsordningen.

Nuvarande lydelse:

Regeringsformen.

§ 4.

Konungen äger att allena styra riket på det sätt, denna regeringsform föreskriver; inhänte dock, i defall, här nedanföre stadgas, underrättelse och råd av ett statsråd, vartill Konungen kallar och utnämner kunnige, erfarne, redlige och allmänt aktade, infödde svenske män av den rena evangeliska läran. Ej må fader och son eller bröder på en gång vara ledamöter av statsrådet.

§ 28.

Konungen äger att i statsrådet utnämna och befordra infödde svenske män till alla de ämbeten och tjänster, högre och lägre, vilka äro av den egenskap, att Konungen fullmakter därå utfärdar, dock böra vederbörande förut med förslag hava inkommit, där sådana hittills ägt rum. *Till*

Föreslagen lydelse:

Regeringsformen.

§ 4.

Konungen äger att allena styra riket på det sätt, denna regeringsform föreskriver; inhänte dock, i de fall, här nedanföre stadgas, underrättelse och råd av ett statsråd, vartill Konungen kallar och utnämner kunnige, erfarne, redlige och allmänt aktade, infödde svenske *medborgare* av den rena evangeliska läran. Ej må *de, som äro i rätt upp- och nedstigande skyldskap, ej heller syskon eller äkta makar* på en gång vara ledamöter av statsrådet.

§ 28.

Konungen äger att i statsrådet utnämna och befordra infödde svenske män till alla de ämbeten och tjänster, högre och lägre, vilka äro av den egenskap, att Konungen fullmakter därå utfärdar, dock böra vederbörande förut med förslag hava inkommit, där sådana hittills ägt rum. Konungen

Nuvarande lydelse:

lärarebefattningar vid statens läroanstalter, de teologiska läraretjänsterna vid universiteterna likväl undantagna, till andra beställningar vid inrättningar för vetenskap, slöjd eller skön konst samt till läkarebefattningar må i den ordning, som ovan sagts, och med tillämpning av grunder, som av Konungen och riksdagen godkänts, kunna utnämnas och befordras även infödda svenska kvinnor. Konungen vare ock obetaget, att, efter vederbörandes hörande, eller uppå deras framställning, till lärarebefattningar vid universiteterna, de teologiska läraretjänsterna likväl undantagna, såsom ock till lärare- och andra beställningar vid andra inrättningar för vetenskap, slöjd eller skön konst, ävensom till läkarebefattningar, kalla och befordra även utländske män av utmärkt förtjänst, de där den rena evangeliska läran bekänna. Likaledes må Konungen kunna uti militära ämbeten nyttja utländske män av sällsynt skicklighet, men icke till kommandanter i fästningarna. Till konsul må ock utländsk man nämnas, där lön ej är med befattningen förenad. Konungen fäste, vid alla befordringar, avseende endast å de sökandes förtjänst och skicklighet, men icke på deras börd. Till prästerligt ämbete eller till annan tjänst, varmed är förenat åliggande att meddela undervisning i kristendom eller teologisk vetenskap, kan endast den utnämnas,

Föreslagen lydelse:

vare ock obetaget, att, efter vederbörandes hörande, eller uppå deras framställning, till lärarebefattningar vid universiteterna, de teologiska läraretjänsterna likväl undantagna, såsom ock till lärare- och andra beställningar vid andra inrättningar för vetenskap, slöjd eller skön konst, ävensom till läkarebefattningar, kalla och befordra även utländske män av utmärkt förtjänst, de där den rena evangeliska läran bekänna. Likaledes må Konungen kunna uti militära ämbeten nyttja utländske män av sällsynt skicklighet, men icke till kommandanter i fästningarna. Till konsul må ock utländsk man nämnas, där lön ej är med befattningen förenad.

Till ämbeten och tjänster, varom ovan sägs, må med tillämpning av grunder, som av Konungen och riksdagen godkänts, även kvinnor kunna utnämnas och befordras, dock att kvinna ej må utnämnas till prästerlig tjänst, där ej annorledes blivit bestämt i den ordning, 87 § 2 mom. stadgar.

Till prästerligt ämbete eller till annan tjänst, varmed är förenat åliggande att meddela undervisning i kristendom eller teologisk vetenskap, kan endast den utnämnas, som bekänner den rena evangeliska läran. Till alla övriga ämbeten eller tjänster, med det undantag i avseende å statsrådets ledamöter, som i 4 § stadgas, må bekännare av annan

Nuvarande lydelse:

som bekänner den rena evangeliska läran. Till alla övriga ämbeten eller tjänster, med det undantag i avseende å statsrådets ledamöter, som i 4 § stadgas, må bekännare av annan kristen troslära, ävensom av den mosaiska, kunna nämnas; dock må icke någon, som ej tillhör den rena evangeliska läran, såsom domare eller innehavare av annan tjänst deltaga i handläggning eller avgörande av fråga, som angår religionsvård, religionsundervisning eller befordringar inom den svenska kyrkan. Varje departementschef skall föredraga och expediera alla ärenden rörande befordringar, förordnanden, tjänstledighet och avsked, till och ifrån ämbeten och tjänster vid de verk och stater, som under departementet höra.

§ 33.

Konungen äger att genom naturalisation till svensk medborgare upptaga utländsk man i den ordning och under de villkor, som bestämmas genom särskild lag, stiftad i den ordning 87 § 1 mom. stadgar. Sålunda naturaliserad utlänning njute samma rättigheter och förmåner, som infödd svensk man, dock utan att kunna till ledamot av statsrådet utnännas.

§ 108.

Lagtima riksdag skall vart fjärde år, på sätt i riksdagsordningen sägs,

Föreslagen lydelse:

kristen troslära, ävensom av den mosaiska, kunna nämnas; dock må icke någon, som ej tillhör den rena evangeliska läran, såsom domare eller innehavare av annan tjänst deltaga i handläggning eller avgörande av fråga, som angår religionsvård, religionsundervisning eller befordringar inom den svenska kyrkan.

Konungen fäste vid alla befordringar avseende endast å de sökandes förtjänst och skicklighet, men icke på deras börd. Varje departementschef skall föredraga och expediera alla ärenden rörande befordringar, förordnanden, tjänstledighet och avsked, till och ifrån ämbeten och tjänster vid de verk och stater, som under departementet höra.

§ 33.

Konungen äger att i den ordning och under de villkor, som bestämmas genom särskild lag, stiftad i den ordning 87 § 1 mom. stadgar, genom naturalisation till svensk medborgare upptaga utländsk man *eller kvinna*. Sålunda naturaliserad utlänning njute samma rättigheter och förmåner, som infödd svensk medborgare, dock utan att kunna till ledamot av statsrådet utnännas.

§ 108.

Lagtima riksdag skall vart fjärde år, på sätt i riksdagsordningen sägs,

Nuvarande lydelse:

förordna sex för kunskaper och lärdom kände män att jämte justitieombudsmannen, som bland dem förer ordet, utöva vård över tryckfriheten. Dessa kommitterade, av vilka två, utom justitieombudsmannen, skola vara lagfarne, äge sådan befattning, att, i händelse någon författare eller boktryckare, innan tryckningen, själv överlämnar dem en skrift och begär deras yttrande, huruvida åtal därå, efter tryckfrihetslagen, kan äga rum, skola justitieombudsmannen och minst trenne kommitterade, varav en lagfaren, ett sådant yttrande skriftligen avgiva. Förklara de däruti, att skriften må tryckas, vare då både författare och boktryckare från allt ansvar frie, och ligge det å kommitterade.

Riksdagsordningen.

§ 70.

Lagtima riksdag skall vart fjärde år förordna sex för kunskaper och lärdom kände män att, jämte justitieombudsmannen, som bland dem förer ordet, utöva vård över tryckfriheten. Dessa kommitterade, av vilka två, utom justitieombudsmannen, skola vara lagfarna, väljas medelst omröstning genom tjugufyra valmän, därav vardera kammaren inom sig utser tolv. Avgår mellan riksdagarna

Föreslagen lydelse:

förordna sex för kunskaper och lärdom kända *personer* att jämte justitieombudsmannen, som bland dem förer ordet, utöva vård över tryckfriheten. Dessa kommitterade, av vilka två, utom justitieombudsmannen, skola vara lagfarne, äge sådan befattning, att, i händelse någon författare eller boktryckare, innan tryckningen, själv överlämnar dem en skrift och begär deras yttrande, huruvida åtal därå, efter tryckfrihetslagen, kan äga rum, skola justitieombudsmannen och minst trenne kommitterade, varav en lagfaren, ett sådant yttrande skriftligen avgiva. Förklara de däruti, att skriften må tryckas, vare då både författare och boktryckare från allt ansvar frie, och ligge det å kommitterade.

Riksdagsordningen.

§ 70.

Lagtima riksdag skall vart fjärde år förordna sex för kunskaper och lärdom kända *personer* att, jämte justitieombudsmannen, som bland dem förer ordet, utöva vård över tryckfriheten. Dessa kommitterade, av vilka två, utom justitieombudsmannen, skola vara lagfarna, väljas medelst omröstning genom tjugufyra valmän, därav vardera kammaren inom sig utser tolv. Avgår mellan

Nuvarande lydelse:

någon bland kommitterade, välja de övriga till det lediga rummet en behörig man.

Föreslagen lydelse:

riksdagarna någon bland kommitterade, välja de övriga till det lediga rummet en behörig *person*.

2) att herr Lindhagens motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 27 maj 1920.

På konstitutionsutskottets vägnar:

VIKTOR LARSSON.

Reservationer:

1) av herr *Hellberg*, som anført:

Den reform: kvinnornas tillträde till statstjänster, som den kungl. propositionen avser att åstadkomma och som blivit ännu mera aktuell genom kvinnornas nyvunna likställighet med männen i politiska och kommunala rättigheter och skyldigheter, borde enligt min mening genomföras klart och principiellt och inte i sådan form, att den nya bestämmelsen närmast framstår som ett halvt motvilligt medgivet undantag från den gamla. Det borde utan prut sägas ifrån, att kvinnor lika väl som män kunna befordras till nämnda tjänster. Och detta kan stadgas utan fara, då den naturbestämda olikheten i könens anlag och uppgifter kan anses utgöra en fullt tillräcklig garanti för att kvinnorna inte komma att intränga på verksamhetsområden, för vilka de sakna erforderliga förutsättningar att göra sig gällande. Jag har därför ansett att utskottet i huvudsak bort ansluta sig till den uppfattning och det förslag, som fått uttryck i herr Lindhagens motion.

Dock synes mig att de tillägg han påyrkat i § 28 regeringsformen — innebärande, att i andra raden efter ordet »kvinnor» skall tillsättas »gifta så väl som ogifta», att vid befordringar avseende icke får fästas vid

»kön eller annat civilstånd» samt att »ringare tjänsteförmåner för lika arbete icke får tilläggas någon allenast på grund av olikhet i kön» — inte nödvändigtvis där behöva införas. — Den nya bestämmelsen om kvinnas rätt att befordras till prästerligt ämbete torde lämpligast böra insättas i sammanhang med de andra bestämmelserna om sådant ämbete. — Och i stället för orden »utländska undersåtar» resp. »utländsk undersåte» torde lämpligare och i analogi med det uttryckssätt Kungl. Maj:tanvänt i sitt förslag om ändring av § 4 regeringsformen böra användas »utländsk medborgare».

Då jag inte funnit behövt att i förstnämnda paragraf behålla ordet »infödde», har jag ansett, att denna paragrafs avfattning i den delen bort tillstyrkas i överensstämmelse med Kungl. Maj:ts förslag.

Jag har alltså tillåtit mig yrka,

att § 28 regeringsformen skulle erhålla följande förändrade lydelse:

»Konungen äger att i statsrådet utnämna och befordra svenska män och kvinnor till alla de ämbeten och tjänster, högre och lägre, vilka äro av den egenskap, att Konungen fullmakter därå utfärdar, dock böra vederbörande förut med förslag hava inkommit, där sådana hittills ägt rum. Konungen vare ock obetaget att efter vederbörandes hörande, eller uppå deras framställning, till lärarebefattningar vid universiteterna, de teologiska lärarejänsterna likväl undantagna, såsom ock till lärare och andra beställningar vid andra inrättningar för vetenskap, slöjd eller skön konst, ävensom till läkarebefattningar, kalla och befordra även utländska *medborgare* av utmärkt förtjänst, de där den rena evangeliska läran bekänna. Likaledes må Konungen kunna uti militära ämbeten nyttja utländska *medborgare* av sällsynt skicklighet, men icke till kommandanter i fästningarna. Till konsul må ock utländsk *medborgare* nämnas, där lön ej är med befattningen förenad.

Till prästerligt ämbete *må kvinna kunna utnämnas* i den ordning och enligt grunder, som bestämmas i 87 § 2 mom. *Till sådant ämbete* eller till annan tjänst — — — — — under departementet höra».

Vidare har jag yrkat bifall till herr Lindhagens ändringsförslag i §§ 17, 21, 27, 96 och 97 regeringsformen samt § 68 riksdagsordningen.

2) av herr *von Geijer*, som med instämmande av herrar *K. J. Ekman*, *von Hofsten*, *Gösta Andersson* och *Magnusson* i Tumbult yttrat:

Då jag principiellt anser, att kvinna icke bör bekläda statsrådsbefattning, eller militär eller civilmilitär tjänst, domarebefattning eller prästerlig tjänst, hemställer jag, som i övrigt är ense med utskottet om de ifrågasatta grundlagsändringarna,

att den ifrågasatta ändringen i § 4 regeringsformen icke måtte av riksdagen godkännas;

samt att, vad § 28 regeringsformen angår, måtte såsom vilande till vidare grundlagsenlig behandling antagas följande lydelse av paragrafen:

§ 28.

Konungen äger att i statsrådet utnämna och befordra infödde svenske män — — — förenad (lika med utskottets förslag).

Till ämbeten och tjänster, varom ovan sägs, må med tillämpning av grunder, som av Konungen och riksdagen godkänts, även kvinnor kunna utnämnas och befordras; dock att kvinna ej må utnämnas till *militär eller civilmilitär befattning, domarebefattning eller prästerlig tjänst*.

Till prästerligt ämbete — — — svenska kyrkan (lika med utskottets förslag).

Konungen fäste — — — departementet höra (lika med utskottets förslag).

3) av herr *Forssell*.